

ACC. N:R M. 14500: 1-9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Blekinge Upptecknare: A. O. Sundberg, Mårserum
Härad: M. edelstads Berättare: " " " "
Socken: Ronneby Berättarens yrke: f. d. stenhuggeriförman
Uppteckningsår: 1958 Född år 1875 i Ronneby län

Fordon, deras bruk och anskaffning. s. 1-9. LUF 108

Fordon. Deras bruk & anskaffning
Hur många vagnar & släden bönderna hade är svårt
att säga, då detta berodde på innehavarnas ställning.
var då välbergade bönder var deras vagnar & redskap
i ett fullgott skick så de fattiga så var deras red-
skap derefter i allmänhet hade bönderna dåliga
både vagnar & redskap. Deremot på herregårdar
var både redskap & vagnar i prima skick, ty
der fanns både slöjdare & smed varför det gjordes nytt
& gammalt lagades så snart det blev bristfälligt därför
för man förstod att deras gräns var i fullgott skick all-
till det kunde finnas bönder som hade bra don i
allmänhet hade de utrustat med både vagnar & redskap
det fanns många av dem som gjorde sina redskap skick-
liga dessa hade i allmänhet bra don, de hade sämst don
var sådana som inte kunde göra något slöjdarbete
skölva. Hemma i Wiergd på den gård där jag mest
vistades vid min uppväxts ålder de gjorde all sin

redskap skälva även vagnar, säter, o häckar samt
 harvar som både slät. blott harvar ärder. sladdskoppor
 att där fanns allt vad de behövde för jordbrukets skötsel
 även de grova Övavagnarna (öbagn) gjorde dem skälva
 att de kunde bruka samma vagn till både köra
 gödsel som allt annat både plank. sparrar då fick
 dem moderera vagnens längd med längdan som samman
 höl fram o bak kärran i denna längd fanns många
 hål att de kunde göra den både kort o lång, då de
 skulle köra hö eller såd måtte de ställa längdan
 efter häckarnas längd då höhäcken va alltid
 längre än säterarna som användes vid gödselkörning
 höhäcken som va dubbelt så hög o vid som en vanlig
 häck kallades (ryss) att det va stor skilnad på
 Ö o hästvagn i den gamla tiden. hästvagnen
 var mera smäcker o bättre görd. Övagnen var grov
 o klumpig derav fick den då fina namnet hulta-
 vagn. då vagnen var görd mycket grov utan

både julringar o annat beslag, då ett jul blev mera
 slitet på något ställe spikades på en järnkärl eller en
 klump av ett gammalt järnband, dessa jul va mycket
 låga, dessa sportvagnar kallades (Karrin) en sådan
 utavare har ja sett må plankjul, julen va gjorda
 av en 3" bokplanka dik omkring 40 cm. höga
 denna vagn var endast i bruk då de skulle föra ut
 män ridkap, till o från män åker, även då de
 skulle föra enris från vagnen till köket ty
 der eldades bara må engpäs i ett rafterkök då
 enriset fick huggas så då blev laggen långt att elda
 må under en kokis pyra med. Då ä klart mi
 tycker då låter konstigt men då ä rena sanningen
 där fanns i den gården ett annat bättre o modernt kök
 med järnspis o blankande koppar på väggar o i tak.
 Till en hästvagn var julen på bakkärran något
 större dessa vagnar var ordentligt järnslagna
 all de talde på prisningar, då de fick va i huset

hade på vägar o i skogen, de första arbetaresvagnar
med fjädrar va de så kallade Skåningavagnen
den första ja sett av dem va på Toriksborgshärrgård
för omkring 60 år sen. på den vagnen va fast bräd-
kerans omkring på 10 o 15 cm. hög, den användes
mest för mjölktransport, på denna vagn fanns två
löstagbara åkrar så att den vagn fick användas
ofta som finskjuts såsom vid begravning, även
som fläckvagn att hämta gods från o till station.
denha vagn var passlig till allt på en lantgård
aldeles oomöjlig för spannmålstransport.
Som som inte hade man fjädrsvagn fick lägga
halm i en vanlig säter eller hackvagn då de
skulle till kvarn må mald eller äta mald att
lass potater eller en keala o några får eller dyg.
mjöliga skolbarnor hadde nästan alla som
hade ett litet eller stort jordbruk, två jul-
o karror fanns också på dem hade dom en fast

lådformig kasse så stor som rymden en hb.
som en sådan källa va nästan omkärlig vid de
flästa hemmen på den tiden då folk i allmänhet
o dom som inte hade häst i synnerhet fick bära sina
sinnalar på ryggen ja tänker på den tid då alla fick
bära sitt brä skälvra så de måste gå till kvarnen
eller handelsboden att hämta 4 (45 kg) mjöl som
de fick bära på ryggen då de ingen källa
va en källa bara att ha. Arbetssvagnars överbyggnad
var mycket varierande några va må brädkam omkring
andra med spjällist några med flätade över häckar
Någon

5 I den forna tiden fick arbetsvagnen som ofta var
den enda tillgängliga åkdon en vanlig bonde hade
fick drags som både arbets och finskjuts, som
finskjuts fick den utrustas med åkesäten, många
gärdes bara med en åkbräda som då täcktes med
en filt eller ett härläcke, först på 1880 talet kom

den första fjädersvagnen till Wieryd då Ole Skänsson
 på Lingsryd märkande der köpte sin fina åkdon som
 ja vill minnas kallade 175 kronor denna vagn var ut-
 rustad med två åksäten ett stort der framme med stopp-
 ade dynor, ett mindre baksäte med endast en löstlagd
 sittdyna en stor läderfjallsack som de åkande kunde
 öppna om sej som de lädde av för både bläst o regn
 sådana tyg åk va mycket sällsynta för 75 år sen
 i vanliga fall ficks en vanlig kuskvagn med en fast
 botten o sidkrans omkring, görd av en 6-7" en himsträ-
 på denna va på ändarna av sidkranserna en förhöjd
 garnhyfta präcka 5" hög, som en 3" bred brädskä kunde
 placeras, som gav en viss fjädring, då åkkranslades
 på, att denna fjädrinställning fick duga då en ett
 hästtäcke som bestod av skinnats o vävd som som
 en filt var placerad på åkkransen, på så sätt va till-
 otvunnen kuskvagnen utrustad, Om man skulle till
 6 Lasorättel lades halmen i vagnen och sängsläddes att

den sjuke fick läddas mer ardenligt på så sätt va
den lidens kramellans utrustad. Först in på 1900 talet
blev det allmänt med fjäderwagnar till både arbete
o finäkning, arbetsvagnen som då betades flack-
vagn kunde utrustas med löstagbara äkäten att
den kunde användas som en slag förmiljivagn
dessa wagnar gick under namnet skänfigavagnar.
På Torstensbergs herregård var förutom alla flack-
wagnar även två finare dräster som var försedda
med lädersuflätt^{stätt} o fint sloppade säte en sådan äkden
var lika bekväm att sitta i som den finaste bil nu
i nutiden, träjutiga äkden va mycket sällsynta en
enda hämmall på auktion i min tid den va utrustad
med ett fast plysttoppat säte o fotbacke denna
don gick under namnet gjogg, dom mätta fjäder-
wagnarna som var fotbacke klädda vill ja minnas
7 gick under namnet Wikloriavagn att dessa fina
wagnar var först på härrgårdarna var fjälvklar sakt

Sedan på 1900-talet blev då met. mer allmänt med fjäder-
vagnar. Allt vagnarna gjordes av rikliga vagnmakare.
Som sedan järnhuslopp av smeden när så smeden gjort
vagnen färdig, ställdes den till målaren som fick
fullfärdig den, på stället fanns en vagnmakare
dessa ställe var beläget i Björstorp sex kilometer söder
om Brätnes holm vagnmakarna på den tiden kallades
stallmakare. Sladdan fanns av alla möjliga vari-
ationer, åk-släder va både kälkar. Skrynan
Skrynan va den finaste ty den var försedd med ett
fast stappadt säte. Gotsack, baks på skrynan
var en krusklock plaserad med ett säte som på
en motorcykel. Kälkarna var två som de gick
samma koppla med en tänga att den damen
kunde bli både lång o kort och kunde brukas
till både fin som arbetsläde, allmänt brukades
i arket drätter gjorda av bokplank utan järn-
skodda skenor, dessa drätter va tämsliga

för backkörsl kunde även brukas på vägar. När
dessa åkdon blev ersatta av bilarna har nog betvivlat så
särskilt nu mera har de helt utstött släddorna o
nästän de gamla vagnarna, nu ä de bara bilvagnars
som kommer ifråga, allt de gamla är obrugliga nu
i denna moderna tiden nu ska de hälsat kostar pengar
o många annars duger de inte, måntinghemmager
som inte kostar något går inte att ligga
att vagnmakare Nisse som han klades var berömd
för sin vagnar o sitt arbete, att han kunde tillverka
annat också såsom möbler soffor o bord. Stolar
Ja tror mej minnas han gjorde värstolar med lillbåtar
Allt vad han gjorde var förstklassigt men mest va
han upptagen som ställmakare ty hans vagnar
var särskilt berömda